

potban keletkező fantázia-képek értelmezése. Ezek a próbák az impulzivitásnak és lelki mélységnek nem abszolút nagyságát mérik az egyénben, hanem csak egymáshoz való viszonyát. A fény és színhatás próbája kivételében egyszerűnek látszik, valójában azonban, mint a magyarázó megjegyzések is mutatják, mégis csak nagy elővigyázatosságot igényel, mert a lelki hatások olyan elemzését kívánja a kísérleti személytől, amilyenre már csak az érettebb ifjúság képes. A hipnoid állapot fantáziakép próbája a tudatalatti réteg megnyilatkozásaira épül. Ez mind kivételében, mind eredményeinek értékesítésében még nehezebb, és így használhatóságában erősen korlátozott. Egyébként a hipnoid állapot fantáziaképeinek túlzott jelentőséget tulajdonít alapvető erkölcsi tulajdonságok megállapításában, mint ahogy túlzott az a feltevése is, hogy »az álomképek, mind pedig a hipnoid fantáziaképek ugyanolyan viszonyban állanak a személyhez, mint a műalkotások az alkotó művészhez«. A tanulmány a maga egészében sok gondolatot ébreszt és a fővárosi gyermek lelkének további kutatása terén nagy várakozást kelt.

Somos Lajos.

Osváth Ferenc: A nagykőrösi református tanítóképzőintézet története. Első rész: Az intézet megalapításától a világháborúig. (1839—1914). Nagy-kőrös, 1939. 256 + LXIII lap.

Közoktatásunk kialakításában a történelem tanúsága szerint legelőször főiskoláink vállaltak a lehetőséghez képest előkelő szerepet. Közülök sokan nem tudták állni az időt, súlya alatt összeroppantak, s csupán emlékezetük él. Azok közül azonban, amelyek derekasan állták a vihart, kettőnek a közelmúltban országosan ünnepeztük csendben vagy fényben három-, illetőleg négyszázados fennállását. Történetük buzdít és felemel. Középiskoláinkat időrendben a XVI. és XVII. század hozta létre; százados multra szép számmal tekintenek vissza. Utoljára vertek gyökereit a népoktatás intézményei. Szórványosan a XIX. század első felében, tömegében a törvényes rendezés, az 1868. esztendő után. Nem véletlenség tehát, hogy népoktatásunk alapvető biztosítékai, a tanítóképző-intézetek küzdelmes fennállásának első századát mostanában örökítik meg a hivatottak.

A nagykőrösi református tanítóképző-intézet története a 150 éves magyar tanítóképzés multjából igen jellemző s 100 esztendőt ölel fel. Létrehozója és fenntartója a kezdet kezdetétől az egyház, amely a vallásos élet kimélyítésében minden időben igen érezte az iskolának szükségét. A református egyház támasza és talpköve a Szentírás lévén, elsőrendű érdeke volt azt a hívek kezébe adni. Az olvasás és iskolázás szüksége természetes szerepet kapott. Eszköz ugyan az olvasás, de kell valamilyen intézmény, amely erre a technikai készség elsajátítására megtanítja a híveket. Az iskolázásnak ez az elsősorban az olvasást hangsúlyozó iránya nagy általánosságban még ma is jellemző népünkre. Jóllehet 4—6 esztendő alatt írni is megtanult, nagy tömegében sokkal szívesebben olvas, mint ír.

Hogyan érte el célját az iskolázás útján az egyház? Ez művelődés- és neveléstörténeti kérdés. Hogyan biztosította a műveltség fejlődésével az olvasáson kívül a művelődés többi elemeinek átadását a Dunamelléki református egyház? A Nagykőrösön felállított tanítóképző-intézet segítségével, amelynek

az első 75 éves történetét mondja el az intézet volt tanára, *Osváth Ferenc* igazgató. Tudós gondolattal és nagy szeretettel megírt történetének minden adatát a nem egyszer nagy nehézséggel felkutatott eredeti forrásokból merítette. A sok-sok aprólékos részlet megéreztetni és közelebb hozza a nemes törekvésnek lassú, de el nem akadó felvirágzását. A tájékoztató bevezetés már eleve ízelítőt ad a gazdag tartalomból.

Az intézet első korszakáról (1839—1855) szóló fejezetben az intézet megalapításának előzményeivel foglalkozik, az 1839. október hóban megnyílt *Oeconomico-paedagogicum institutum*-mal, mely az alapító levél szerint »Oskolai Tanítókati formáló Intézet, egybe kapcsolva a' Pallérozott Mezei Gazdaságnak tanításával«, tehát az Oskolatanítókati formáló intézettel s végül a Gazdasági intézettel.

A második korszak (1855—1914) fejezetei az önálló tanítóképző-intézet küzdelmeit tárják fel. A korszerűség követelményei: az állami irányítás, a szak- és általános műveltség megszerzése, a képzés és nevelés, a gyakorlóiskola, a tanárkérdés, az anyagi ügyek stb. bontakoznak ki az alábbi fejezetekben: Új élet felé; fenntartó testületek; kormányzó hatóságok; tanári testület; az intézet növendékei; az intézet fenntartása; az intézet elhelyezése és felszerelése, iskolaszolga; a növendékek ellátása; a növendékek anyagi támogatása; nevelés; fegyelmi állapot; tanulmányi ügyek; gyakorlati kiképzés; tanítóképesítés; az intézet külső kapcsolatai; életrajzok; visszapillantás.

A fejezetek közül több mással egyetemben különösen az életrajzi fejezet érdemel említést. Bármilyen kiváló épülettel, korszerű felszereléssel s nem utolsósorban anyagi javakkal rendelkeznek is valamely intézet, nagygyá törhetetlen akarattal, elhivatott, áldozatkész tanárai fejlesztik. S valóban a nagykörösi református tanítóképző-intézet története bizonyosságot tesz e gondolat mellett. Az intézet nagynevű igazgatója, *Szigeti Wurga János* nyitja meg azoknak gazdag névsorát, akik azzal, hogy az intézet történetébe kitörölhetetlenül beírták nevüket, egyúttal az egyetemes magyar köznevelés és oktatás apostolai, irányítói voltak. Érdemes volna valamennyi igazgatótanácsos, egyes alapító, igazgató, tanár nevét felsorolni, de míg ezek neve az intézet köré font borostyánkószorút egy-egy levéllel díszítik, szotyori *Nagy József*, dr. hegymegi *Kiss Áron*; *Király Pál* stb. maguk is koszorút érdemelnek.

Gazdag függelékkel végződik az intézet történetének első része. A függelékét *Tóth Sándor* ny. el. isk. ig.-tanító állította össze az 1839—1939. június végéig terjedő időre. Az összeállításban sok jó szempont jut érvényre: az intézet tanárai, a tanárok irodalmi munkássága, használt tankönyvek, végzett növendékek, az intézet hősi halottai, ösztöndíj- és segélyalapítványok, statisztikai adatok, más pályát választott vagy magasabb tanügyi pályára ment növendékek stb. Grafikonok és képek táblái egészítik ki a könyvet.

Végigtekintve a nagykörösi református tanítóképző-intézet történetének első részén, örömmel üdvözölhetjük írójának dicséretes vállalkozását. Tekintélyes és megbízható adatainak nyomán éles megvilágításban szemlélhetjük a magyar protestáns tanítóképzés jellegzetes múltját. Írójának szempontjai iránymutatók lehetnek hasonló monográfiák szerzőinek. Sikert kívánunk a mű leendő második részének is.

Szakál János.